עשרת ימי תשובה

א. כתב הרמב"ם בהלכות תשובה[1]: „אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר[2] דרשו ה' בהמצאו"[3], ומקורו בדרשת הגמרא[4] על פסוק זה („דרשו ה' בהמצאו") — שהזמן שבו הקב"ה „מצוי לו"[5] (לכל יחיד מישראל) — „אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ".

אמנם, בגמ' הובא זה לענין הצעקה והתפלה לבטל גזר דין — ד„גזר דין של ציבור .. אע"ג שנחתם נקרע" לעולם (ע"י צעקה), „בכל קראנו אליו"[6], משא"כ ביחיד הוא רק „בהמצאו" — „אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ":

אבל הרמב"ם לא הזכיר כאן ענין של „גזר דין"[7], והביא זה לענין מעלת התשובה[8] — שבעשרה ימים אלו „היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד", היינו שלבד זאת ש„מתקבלת היא (אצל הקב"ה) מיד", התשובה עצמה „היא יפה ביותר"[9]. ומשמע מזה, שעיקר התועלת מ„קירוב" זה של הקב"ה בעשרה ימים אלו, היא בענין התשובה דוקא.

וצריך להבין: זה שהקב"ה „מצוי" לכאו"א מישראל, צ"ל מביא לידי תוספת התעוררות בכל עניני עבודת השם, ובפרט בעבודת התפלה להקב"ה, דכאשר הקב"ה הוא „מצוי" אליו בודאי שתפלותיו — באיזה ענין שהוא — מתקבלות מיד כו': אבל מהי השייכות המיוחדת דקירוב זה לענין התשובה?

ב. וי"ל דיובן זה בהקדם ביאור ה־

---

1) פ"ב ה"ו.

2) ישעי' נה, ו.

3) בכמה כת"י הרמב"ם (ראה ס' המדע — ירושלים, תשכ"ד) הובא גם סיום הכתוב „קראוהו בהיותו קרוב" (וכ"ה בזח"א קה, ב. וראה ר"ח ר"ה יח, א), או עכ"פ „וגו'" (וראה לקו"ש חי"ד ע' 465 בהערה). וראה לקמן בפנים סעיף ב ואילך.

4) ר"ה יח, א (וש"נ) — כמ"ש בכס"מ כו' שם.

5) ל' רש"י שם ד"ה ויחיד אימת.

6) ואתחנן ד, ז.

7) כ"ה פשטות משמעות הגמ', דהחילוק בין (יחיד וציבור, ו)כל השנה ועשי"ת הוא להמ"ד (ר"ה שם) שגזי"ד של יחיד לא נקרע. אבל מלשון הרמב"ם שם „אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרה הימים כו' היא יפה ביותר כו'", משמע, דגם למ"ד שגזי"ד של יחיד נקרע לעולם, מ"מ יש חילוק בין כל השנה לעשי"ת שאז „היא יפה ביותר כו'" (פרשת דרכים דרוש יג בתחלתו. וראה אוה"ת ש"ש ע' א'תע).

8) ומ"ש הרמב"ם „(התשובה) והצעקה" — בפשטות בא בהמשך למ"ש לפנ"ז (הלכה ד) „מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם כו'" (ולא — תפלה לבטל גזר דין).

9) כתוכן פרק זה דהלכות תשובה, שהוא ע"ד מעלת התשובה, וכהתחלת הפרק — „אי זו היא תשובה גמורה כו'". ובפרט שעדיין לא נזכר ברמב"ם ע"ד דינו של אדם (וענין הדין — כולל הדין דר"ה — בא רק לקמן בפרק ג. וראה שם ה"ד).

10) וראה לקו"ש חי"ט ע' 211 (ובהערה שם). לקו"ש חכ"ט ע' 7־206.

*) בכס"מ כו' שם ציינו שמקור הרמב"ם (שהשב צ"ל „צועק תמיד כו'") הוא ממאמר ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם (ר"ה טז, ב. וראה לעיל ע' 62). אבל מלשון הרמב"ם „צועק תמיד" משמע, שכוונתו שכן צ"ל הנהגת השב בכלל (ולכאורה — גם לאחרי שבטל גזר דינו). וע"ד מ"ש הרמב"ם לקמן ספ"ז. וראה הערה הבאה.

פסוק „דרשו ה׳ בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב״ – דלכאורה יש להבין כפל הלשון (א) דרשו ה׳ בהמצאו, (ב) קראוהו בהיותו קרוב?

ע״ד הפשט יש לומר שהכפל הוא (רק) ליופי המליצה[11]. אבל ע״ד ההלכה והדרוש (ובפרט ע״פ פנימיות הענינים), מסתבר לומר שהם שני ענינים חלוקים – שיש בכל אחד מהם תוכן וחידוש מיוחד[12].

ויש להוסיף: בשני חלקי הפסוק יש שני שינויים: (א) באופן פעולת האדם – „דרשו״ או „קראוהו״, (ב) באופן גילוי הקב״ה להאדם – „בהמצאו״ או „בהיותו קרוב״.

וע״פ הנ״ל שהם שני ענינים חלוקים בתוכן, מסתבר, ששניהם תלויים זב״ז: מצד זה שהקב״ה הוא „בהמצאו״ – „מצוי לו״ – צ״ל בישראל ענין ה„דרישה״ („דרשו״); והתוצאה של „בהיותו קרוב״ (קירוב הקב״ה לעם ישראל) היא – „קראוהו״.

[וכפירוש הפשוט בכתוב זה, דמש״נ „בהמצאו״ („בהיותו קרוב״) אינו תוצאה מ„דרשו ה׳״ („קראוהו״) (ע״ד מש״נ[13] „ובקשתם גו׳ את ה״א ומצאת כי תדרשנו גו׳״), אלא להיפך, שדרישת האדם את ה׳ היא תוצאה מזה שהקב״ה הוא „ב־המצאו״[14]].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

„בהמצאו״ הוא מלשון „מציאה״[15], שגדרה של „מציאה״ הוא שהיא באה בהיסח הדעת[16], מבלי כל השתדלות מצדו (דלא יתכן לומר שאדם יהי׳ טורח לחפש מציאה, שהרי הגדר של „מציאה״ הוא, שמוצא אותה, שלא מדעתו). ומזה מובן, דזה שקירובו וגילויו של הקב״ה לישראל שבפסוק זה מתואר בתיבת „בהמצאו״, ה״ז משום שהגילוי הוא (גם) למי שאינו ראוי לכך מצד עצמו אלא בא „בהיסח הדעת״, והיינו מי שצריך לעבודת התשובה.

וזוהי השייכות המיוחדת דפסוק זה ל„עשרה ימים שבין ר״ה ליוהכ״פ״ וענין התשובה:

בתחלת השנה, כאשר האדם עושה חשבון־צדק אליבא דנפשי׳ ממעשיו דיבוריו ומחשבותיו במשך שנה שעברה, וידע אינש בנפשי׳ שמצבו הרוחני הוא רחוק מכפי הרצוי, ועכ״פ מכמאן דבעי לי׳ למעבד[17], יוכל ליפול ביאוש ח״ו, בחשבו מי אני ומה אני שאוכל להתקרב אל השם.

ובמענה על זה אמר קרא, שבעשרה ימים אלו – „דרשו ה׳ בהמצאו״, הקב״ה „מצוי לו״ בדרך מציאה, שאינו תלוי כלל בעבודת והכנת האדם; ולכן אינו נוגע בזה מצבו הרוחני של האדם, אם עבודתו במשך השנה היתה כדבעי וראוי הוא לקירוב זה אם לאו; ויתירה מזו – אפילו לא טרח האדם „לחפש״ את ה׳ (כמש״נ[13] „ובקשתם משם את ה״א ומצאת״), הרי כיון שהקירוב בא בדרך „מציאה״, הרי הוא לכל ישראל בשווה[18].

---

11) וראה מצו״ד שם.

12) ראה מלבי״ם עה״פ. וע״ד החסידות – אוה״ת ש״ש ע׳ א׳תעב ואילך. א׳תצג. ועוד.

13) ואתחנן ד, כט. וראה לקו״ת פ׳ ראה לב, ב ואילך.

14) דלא כפי׳ הרד״ק בשם אביו „דרשוהו בענין שימצא לכם . . בענין שיהי׳ קרוב״.

15) ראה גם אוה״ת ש״ש ע׳ א׳תקנא. האזינו ע׳ א׳תרסט ואילך.

16) סנהדרין צז, סע״א.

17) ראה כתובות סז, רע״א.

18) בלקו״ת האזינו (עח, ב) מפרש ד„בהמצאו״

והטעם לזה – „כי נער ישראל ואוהבהו"[19], וכדאיתא במדרש[20] „כשם שבנו של אדם כשהוא תינוק קטן אם יחטא אין אביו מסלק עליו מפני שהוא קטן .. כך ישראל אפילו חוטאין כו' כי נער ישראל ואוהבהו", והיינו, שאהבת הקב"ה לישראל היא כאהבת האב אל בנו הקטן, שהיא אהבה עצמית[21] ובלתי תלוי' בהנהגת הבן, שלכן, גם כשבנו הקטן מתנהג היפך רצון אביו – „אין אביו מסלק עליו".

וזהו הטעם לכך שגם כשהנהגת איש ישראל אינה כדבעי, הרי בהגיע עשרה ימים אלה שבין ר"ה ליוהכ"פ, הקב"ה „מצוי לו" – בדרך מציאה, ואינו „מסלק עליו"[22].

ד. אמנם עדיין ניתן לשאול:

העזר וסיוע מלמעלה יכול לבוא בדרך „מציאה" שלא לפי ערך עבודתו, אבל הסיוע הוא באופן שהאדם אינו מרגיש את קירבתו של הקב"ה.

[וע"ד נתינת צדקה של בשר ודם להבדיל, שיש עצם נתינת הצדקה עצמה, וענין שני נוסף ע"ז צ"ל „המפייסו"[23] – לתת הצדקה בסבר פנים יפות[24] באופן שהעני ירגיש את קירובו של נותן הצדקה, ש„מתאונן עמו על צרתו .. ומדבר לו דברי .. נחומין כו'"[25]].

ולפיכך יכול אדם לאמר, דהן אמת שמפני האהבה העצמית של הקב"ה לעם קרובו אינו „מסלק עליו" גם כשהם חוטאים, והוא „מצוי לו" בדרך מציאה – מ"מ אולי אין כאן קירוב, שהאדם ירגיש קירובו של הקב"ה אליו, כי לזה צ"ל הכנה מתאימה של האדם, שיהי' „כלי" מתאים (ולא שייך שיהי' כלי ראוי ל„קירובו" של הקב"ה מבלי עבודה כדבעי).

וע"ד במשל הנ"ל מאהבת האב אל בנו הקטן, דאף שאין האב „מסלק עליו" גם כשהבן חוטא נגד אביו, מ"מ לכאורה לא שייך לומר שבמצב כזה תתגלה אהבת האב אל הבן באופן שהבן ירגיש קירובו של האב אליו.

וזהו מה שממשיך הכתוב „(דרשו ה' בהמצאו) (ומוסיף) קראוהו בהיותו קרוב" – שנוסף ע"ז שהקב"ה „מצוי לו", ועוזרו ומסייעו לשוב אליו, הוא „קרוב" לכל איש ישראל, בלי הבט על מעמדו ומצבו הרוחני, באופן שבימים אלה מרגיש באופן גלוי אהבתו וקרבתו של הקב"ה לישראל.

ה. שני ענינים אלו בהתקרבות השם לעמו ישראל (בעשרה ימים אלה), תכליתם לעורר את ישראל להתקרב אליו ית', „כמים הפנים לפנים"[26]. ועפ"ז מובן, שאופן התקרבות האדם להשם, הוא בהתאם לאופן קירובו של הקב"ה אליו:

קאי על „ניצוץ אלקות הנאבד בפשיעת השמירה", וצריכים לבקש האבידה, ע"ד „ובקשתם משם כו' ומצאת". אבל פי' זה הוא לכאורה ע"פ פי' הרד"ק (שבהערה 14) „דרשוהו בענין שימצא לכם", משא"כ לפי' הפשוט.

19) הושע יא, א.

20) אגדת בראשית פ"ה, א. וראה גם במדב"ר פ"ב, טז. שהש"ר פ"ח, ח (א).

21) ראה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (נדפס בהוספות להמשך תרס"ו). לקו"ש חכ"א ע' 20 ואילך. ושו"נ.

22) ראה שהש"ר שם „בא יוהכ"פ ומכפר עליהם".

23) ב"ב ט, ב. וראה הערה הבאה.

24) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד. וברדב"ז שם ש„כל זה נלמד" ממחז"ל ד„והמפייסו" (והוא דלא כפי' התוס' ב"ב שם דלא איירי בנותן צדקה).

25) ל' הרמב"ם שם.

26) משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ו.

זה שהקב"ה „מצוי" לכאו"א מישראל, בדרך מציאה (מבלי כל השתדלות מצד האדם) — מעורר את האדם, שתמורת זה שהיחס שלו לעניני תומ"צ הי' באופן של „מציאה" (שהיתה חסרה אצלו ההשׂתדלות והיגיעה בעבודת השם), צריך הוא להשתדל ולהתייגע להתקרב אל השם.

וזהו מה שאומר הכתוב — „דרשו ה' בהמצאו", שהמצב ד„בהמצאו" מעורר את האדם שידרוש את ה', ולכן נקט הכתוב „דרשו" דוקא (ולא „בקשו"[27] וכיו"ב) — כי הלשון „דרשו" מורה על בקשה וחיפוש חזק ביותר[28], ועד — דרישה לשון „תביעה"[29].

[ע"ד מחז"ל[30] „עבדינן זכר למקדש . . ציון . . בעיא דרישה" — שהדיוק בזה הוא דרישה דוקא, שבקשה בעלמא על הגאולה אינה מספיקה, אלא צ"ל דרישה ותביעה (תמידיות[31]), וכדברי חז"ל[32] (שׂהובאו להלכה[33]) דזה שאנו מתפללים ג"פ ביום על הגאולה, הוא מפני שישראל צריכים לתבוע את הגאולה מהקב"ה, ובזה גופא — באופן של „את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", דרישה ותביעה שיבוא משיח צדקנו במהירות[34], מיד ממש].

והענין השני שבכתוב — „בהיותו קרוב", היינו הסיוע משמיא באופן שׂהאדם יכול להרגיש קרבתו ואהבתו הגלוי' של הקב"ה לעמו ישראל — מביא את האדם למצב ועבודה דומה — מדה כנגד מדה — שעבודתו היא באופן של „קראוהו", וכידוע ש„קריאה" (בקול ודיבור) מורה על ענין הגילוי (כמו דיבור האדם ש„מגלה . . מה שהי' צפון ונעלם במחשבתו"[35]), והיינו שאינו מסתפק בדרישה (שמצד פנימיות נפשו), אלא עושה ככל יכולתו שהשכינה תאיר אצלו בגילוי, בכל כחות נפשו.

ו. בכו"כ שנים קוראים בשבת שובה — השבת של עשי"ת[36] — פרשת האזינו. וע"פ דברי השל"ה הידועים[37], שתוכן כל פרשה שייך לזמן שקוראים אותה, מובן, שיש רמז בפרשת האזינו לענינם הנ"ל של עשרת ימי תשובה.

ואכן מצינו שהענין הנ"ל שבעשי"ת נרמז בתחילת הפרשה[38]:

עה"פ האזינו השמים וגו' ותשמע הארץ וגו' איתא בספרי: „לפי שהי' משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השׂ-

---

27) וע"ד תהלים כז, ח. וכן „ובקשתם משם גו'" (ואתחנן ד, כט). ועוד.

28) ראה רש"י ד"ה ודרשת (סנהדרין מ, ס"א) „ודרשת וחקרת משמע יפה יפה . . ודרשת (גם) בלא היטב משמע דרישה מעליא" (משא"כ „ושאלת"). וראה הנסמן בהערה הבאה.

29) כתרגום עה"פ. וראה אוה"ת ש"ש ע' א'תעג (ס"י) ואילך. שם ע' א'תפד. ועוד. וראה הערה 34.

30) ר"ה ל, א. סוכה מא, א.

31) כפי' הה"מ (לקו"א סד א. או"ת עט, ג) „מכלל דבעי דרישה (ל' חז"ל שם) . . להורות דבר כללי כל ימי האדם וכל עתיו ורגעיו בעי דרישה . . תמידית".

32) מדרש תהלים מזמור יז. מדרש שמואל ספל"א (הובא ברד"ק סוף ש"ב).

33) רוקח הל' תפלה סשכ"ב. וראה גם ב"י לטאו"ח סקפ"ח (ד"ה וכתב הרמב"ם), משבלי הלקט (דין סדר ברכת המזון סקנ"ז) — בדין הזכרת מלכות בית דוד בברכת בונה ירושלים.

34) להעיר מט"ז או"ח (סתכ"ט סק"א) ד„דורשין היינו מה שצריך לאותו יום" (משא"כ „שאלה היינו מה שיצטרכו לעתיד").

35) ל' התניא פכ"א.

36) היינו השבת של ז' הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ.

37) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

38) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 213. וח"ד ע' 147.

מים, ולפי שהי' רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ". והקשר דענין זה לעשרת ימי תשובה פשוט – שמכיון שאז הקב"ה הוא "בהמצאו . . קרוב" ל־כאו"א מישראל, הרי ביכלתו של כל איש ישראל להיות "קרוב לשמים", להרגיש את עצמו קרוב להקב"ה ("שמים"), ובדרך ממילא – "רחוק מן הארץ"[39] (ענינים ארציים וחומריים).

וע"פ המבואר לעיל בארוכה, שב־פסוק זה – "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" – נרמזו שני אופנים בקירובו של הקב"ה לישראל, ובהתאם לזה – שני אופנים בהתקרבות האדם אל השם – יש לומר, ששני אופנים אלו נרמזו גם במאמר הספרי הנ"ל.

ז. ויובן זה בהקדים תוספת ביאור בדברי הספרי "לפי שהי' משה קרוב לשמים . . רחוק מן הארץ":

אדמו"ר הזקן[40] מפרש הכתוב האזינו השמים וגו' ותשמע הארץ וגו' – דשני הענינים ד"שמים" ו"ארץ" ישנם בעבודת השם: "שמים" קאי על התורה, "שהתורה היא מן השמים" ("מן השמים דברתי וגו'"[41]), "והארץ היא . . מצות . . מעשיות בפועל ממש" (שרוב המצוות בכולן קיומן הוא בדברים גשמיים וארציים)[42]; ולכאורה, לפי זה צריך ביאור: כיצד אפשר לבאר את מאמר הספרי הנ"ל, שמשה הי' "רחוק מן הארץ", לפי פירוש אדה"ז ד"ארץ" קאי על המצות?

וי"ל הביאור בזה:

על פי פירוש הפשוט, ש"שמים" מורה על ענינים רוחניים ו"ארץ" מורה על ענינים ארציים – הרי הריחוק מן הארץ הוא ענין של שלילה בלבד, שהאדם מרוחק ומושלל מענינים ארציים; אבל לפי פירוש אדה"ז שגם "ארץ" מורה על ענינים רוחניים, צריך לומר, שגם ענין ה"ריחוק" אין תוכנו שלילה וניתוק, אלא הא גופא הוי דרך בעבודת השם, דהיינו, שעבודת ה' בעניני "ארץ" (מצוות) היא בבחי' "ריחוק".

הסברת הענין:

העבודה בבחי' "קירוב" ענינה – שה־אדם מרגיש קירובו לה', והיינו כשמבין ומשיג בשכלו גדלות הא־ל, וכן מרגיש בנפשו אהבת השם וכו'; והעבודה בבחי' "ריחוק" היא קבלת עול מלכות שמים, דגם כשחסר בעבודת המוחין והמדות (שדעתו קצרה להבין בגדלות הא־ל ועדיין לא הגיע לכך שלבו יתעורר באהבה להשם וכו', כך שהוא מרגיש את עצמו "רחוק" מהשם), מ"מ, הוא עובד עבודתו מתוך קבלת עול מלכותו ית־ברך.

וזהו הפירוש (הפנימי) ב"קרוב לשמים (תורה) . . רחוק מן הארץ (מצוות)" – בעבודת השם גופא:

ע"י לימוד התורה נעשה[43] "יחוד נפלא" של שכל האדם וחכמתו יתברך, עד שנעשים "לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה", כי כשהאדם מבין ומשיג

---

39) וזה שישעי' הי' "רחוק מן השמים" ו"קרוב לארץ" (ספרי שם) – יש לבאר: א) כי כל נבואתו זו היא בקשר ומדברת במצב בני דורו ואך בזה: ב) עפמש"נ בכ"מ דהמברר מתלבש בהמתברר. וראה לקמן הערה 44.

40) לקו"ת האזינו (עד, ב) ובארוכה עטרת ראש דרוש לשבת תשובה (לח, א). וראה תו"א בתחלתו. ספרי עה"פ. לקו"ש ח"ד ע' 1157 ואילך.

41) יתרו כ, יט (הובא בספרי שם).

42) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא (ח"ב ע' תרטז): וכמו שמוכח מכמה כתובים שהמצות נק' בשם ארץ. וראה עטרת ראש שם.

43) ראה בכ"ז תניא פ"ה.

דברי תורה כדבעי, הרי הד"ת שלמד מתאחדים עם שכלו והיו לאחדים – וזהו „קרוב לשמים", שבנוגע ל„שמים" – תורה – צריך האדם להיות „קרוב", שתפיסת דברי תורה היא בדרך „קירוב";

משא"כ מצות, הרי המכוון העיקרי הוא – קבלת עול מצות, „אשר קדשנו במצותיו וצונו". שלכן עיקר ענין המצות הוא (לא כוונת המצות – שעל ידה מרגיש האדם שייכותו להמצוה והתועלת וכו' שיש בעשייתה – אלא) – מעשה המצות, כי דוקא בהעשי' בפועל בא לידי ביטוי דעושה מפני „וצוונו", ביטול האדם להקב"ה וקבלת עולו יתברך. וזהו הפירוש ב„רחוק מן הארץ" ע"פ הפירוש שקאי על מצות – שהעבודה של „ארץ", קיום המצות, צ"ל בדרך „ריחוק", היינו עבודה דקבלת עול[44].

ח. ולפי זה יש לומר עוד, ששני דרכים אלו הן כנגד שני הענינים שנרמזו בפסוק „דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב":

„דרשו ה' בהמצאו" – שהיא דרישת האדם כאשר הקב"ה הוא (רק) „מצוי לו", אבל אין עדיין הרגשה של קירוב וגילוי אל האדם[45] – היא ע"ד העבודה דקבלת עול, שהאדם מרגיש עצמו „רחוק" מהשם, אלא שמקבל עליו עולו יתברך.

משא"כ „קראוהו בהיותו קרוב" – היא העבודה באופן של „קירוב" וגילוי, שהאדם מתייגע בשכלו להבין חכמתו יתברך, עד שנעשה „יחוד נפלא" כנ"ל; וכמבואר גם בתניא[46] בטעם ש„עסק התורה נקראת בלשון קריאה . . שע"י עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא" (וכמו שמבאר שם ש„קריאה" זו היא על ידי התורה דוקא[47]) – ע"ד המבואר לעיל בפירוש „קרוב לשמים".

(משיחות ו' תשרי תשמ"ז,
ש"ש (האזינו) תשכ"ז)

---

44) ולפירוש זה יש לומר, דגם זה שישע' הי' „קרוב לארץ" הוא למעליותא, עפמשנ"ת במק"א (לקו"ש ח"ט ע' 214), שזה שייך להעבודה דלעת"ל (שזהו"ע של ישע' – נבואות הגאולה), שאז יהי' „מעשה גדול" (ע"ש).

ואולי עיקר – דרגת כל הנביאים (וישע' בתוכם) ועיקר שליחותם שיקיימו מצות (ות"ת בתור מצוה – בכללן); ענין משה – תורת משה, וכן שקיבל תורה מסיני ומסרה. ויש לקשר זה ולבאר עפמש"כ ברמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ז ה"ו. פיהמ"ש הקדמה לפ' חלק היסוד הז'. מו"נ ח"ב פל"ח-ט) חילוקי נבואת משה ושאר הנביאים.

45) ראה סה"מ תרצ"ט (ע' 136): דרישה וחקירה הן רק בדבר הנעלם ומכוסה . . בדבר הגלוי אינו נופל ענין הדרישה. וראה שם ע' 143.

46) ספל"ז.

47) ד„קרוב ה' . . לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה" (תניא שם).